

Historický kalendář na rok 2010

RNDr. Pavel Drábek

Prakt. lékáren. 2010; 6(2): 98–100

- 1450** – narodil se Matěj z Mýta, předpokládáný překladatel středověkého receptáře *Lu-men apothecariorum* do češtiny. Text *Světla apatékářův*, který rozvinul do té doby chudé české farmaceutické názvosloví, zůstal v rukopise a vyšel knižně až v r. 1926.
- 1530** – Paracelsus napsal *Opus Paramirum*. V tomto spise zveřejnil svoji teorii o příčinách nemocí a o tom, jak je léčit. Ze vzhledu rostlin odvozoval jejich použití (teorie o signatuře).
- 1560** – narodil se Adam Zalužanský ze Zalužan (†1613), pražský lékař a majitel lékárny. V roce 1591 napsal „Řád apatékářský“, v němž popsal povinnosti lékárníků a uvedl základní položky sazby léčivých látek a léčivých přípravků.
- 1600** – zemřel Tadeáš Hájek z Hájku (nar. 1525), pražský lékař, profesor pražské univerzity a posléze protomedik Království českého. Zabýval se přírodními vědami, připravil českou verzi Mattioloval herbáře, napsal několik latinských publikací, např. z astronomie a o vaření piva. Organizoval vědecký život na dvoře Rudolfa II.
- 1610** – švýcarský botanik Gaspar Bauhin (1560–1624) vydal spis *De compositione medicamentorum*, vycházející z antických a arabských předpisů.
- 1620** – vyšlo 3. vydání příručky *Apatéka domácí*. Byl to výběr z Mattioloval herbáře určený vzdělaným laikům, který připravili lékař Adam Huber z Risenbachu (1546–1613) a humanista Daniel Adam z Veleslavína (1546–1599). Toto vydání bylo na dlouhou dobu posledním českým tiskem v oboru zdravotnictví.
- 1640** – do Evropy byla dovezena **kůra chinovníku**.
- 1700** – narodil se Gerard van Swieten (†1772), holandský lékař, který ve službách Marie Terezie reformoval rakouské zdravotnictví a lékařské školství.
- 1750** – vyšlo v Praze *Dispensatorium pharmaceuticum Pragense renovatum*, na jehož přípravě se podíleli pražští lékaři. Přípravky v něm byly zařazeny do kapitol podle lékových forem. K označení původu měly některé přípravky uvedený přívlastek *Pragense*.
- 1770** – vydáním Generálního zdravotního normativu (*Generale normativum in re sanitatis*) bylo dovršeno centrální řízení zdravotnictví v rakouském státě. Jeho součástí byla tzv. **instrukce pro lékárníky**, která v podstatě platila do r. 1950.
- 1780** – německý farmaceut Johann F. A. Göttling začal ve Výmaru vydávat první farmaceutickou ročenku *Almanach für Scheidekünstler und Apotheker*.
- 1800** – v českých zemích byla pokusně zahájena **vakcinace proti neštovicím**.
- 1810** – německý lékař Samuel Fridrich Christiam Hahnemann vydal spis *Organon der rationellen Heilkunde*, v němž vyložil zásady homeopatického léčení.
- 1820** – izolovali francouzští farmaceuti Joseph B. Caventou (1795–1877) a Pierre Joseph Pelletier (1788–1842) z chinovníkové kůry **chinin** a jeho izomery.
- 1840** – izoloval německý farmaceut Edgar Hugo E. Reinsch lobelin.
- 1860** – na vysokých školách v rakouské monarchii byl zaveden **doktorát farmacie** jako nový akademický titul.
- 1860** – na sjezdu ve Vídni byl založen Všeobecný rakouský lékárnický spolek (*Allgemeiner österreichischer Apotheker-Verein*), jehož předchůdcem byl olomoucký Spolek moravských lékárníků (*Mährischer Apotheker-Verein*), vedený profesorem Ehrmannem (viz rok 1870). Členy nového vídeňského spolku se stalo také mnoho lékárníků z Čech a Moravy. Místopředsedou byl zvolen pražský lékárník Josef Dittrich (1818–1898).
- 1860** – německý chemik Friedrich Wöhler (1800–1882) izoloval v krystalické formě **kokain**. V hrubé formě byl tento alkaloid izolován již v r. 1855 Gödeckem.
- 1860** – bylo zavedeno **vylévání čípků** do kovových forem. Předtím se vylévaly do papírových kornoutků.
- 1860** – pražský lékárník J. Furst začal v lékárně „U bílého anděla“ vyrábět „*Gastrophan*“, jednu z našich prvních **specialit**.
- 1870** – zemřel profesor Dr. chem. Martin S. Ehrmann (nar. 1795). Původně působil na lékařské fakultě univerzity ve Vídni, od r. 1836 v Olomouci. Byl autorem mnoha knih z chemie a založil první farmaceutický časopis v rakouské monarchii *Die oesterrichische Zeitschrift für Pharmacie*.
- 1870** – narodil se Emanuel Senft (†1922), původně vojenský lékárník, od r. 1911 docent farmakoergazie na zemědělské fakultě České techniky v Praze. Byl autorem několika knižních publikací o léčivých rostlinách a časopiseckých článků z mikrokémie a lichenologie.
- 1880** – nákladem Farmaceutické společnosti v Praze vyšel *Léčnický kalendář*, který redigoval Dr. farm. August Bělohoubek (1847–1908). Obsahoval mj. přehled novějších léků, návod k analýze moči a seznam všech lékárníků v Rakousko-Uhersku.
- 1880** – v Praze se konal I. sjezd českých lékařů a přírodopytčů, kterého se zúčastnilo též dvanáct farmaceutů. Dva z nich – Dr. Bělohoubek (viz výše) a Dr. farm. Alois Jandouš (1838–1893) na něm přednášeli.
- 1890** – byla založena **Česká akademie pro vědy, slovesnost a umění** (od roku 1919 **Česká akademie věd a umění**). Jejími členy byli též někteří farmaceuti.
- 1890** – zemřel bývalý vojenský lékárník Dr. Phil. Friedrich Abl (nar. asi 1804). V padesátých letech působil v Praze a často publikoval články z chemie, botaniky a farmakognozie. Byl též autorem několika příruček o provozu lékáren.
- 1900** – narodil se vnuk zakladatele českého farmaceutického průmyslu Benjamina Fragnera (1824–1886) Jiří Fragner (†1977). Vystudoval farmacii a chemii a v třicátých letech vybudoval v Dolních Měcholupech továrnu na léčiva (dnešní Zentiva). V roce 1945 byla tato továrna znárodněna a začleněna do Spojených farmaceutických závodů. Po roce 1950 Fragner pracoval ve výzkumu a v ČSAV. Vydal mj. monografii o vitamínech.
- 1910** – zemřel Henry Dunant, zakladatel Mezinárodního červeného kříže.
- 1910** – v Bruselu se konal X. mezinárodní lékárnický kongres, na němž bylo navrženo založit mezinárodní farmaceutickou fe-

deraci (FIP). Na kongresu byla přes protesty Rakušanů a Němců uznána Česká lékárnická společnost za představitelku samostatné české farmacie.

1910 – ve Vídni vznikl při c. k. ministerstvu vnitra *Chemisches-pharmazeutische Untersuchungsanstalt* (Chemicko-farmaceutický kontrolní ústav), do něhož byly k přezkoušení zasílány i vzorky léčiv, odebrané při vizitacích v českých lékárnách.

1910 – do terapie příjice byl zaveden **Salvarsan** (arsfenamin), nazývaný též podle objevitelů Ehrlich-Hata 606. Z terapie byl vyřazen po padesáti letech, když jej předčila antibiotika.

1910 – narodil se Karel Navrátil. Po vystudování farmacie a přírodních věd pracoval v různých laboratořích. Po roce 1950 vybudoval Ústřední technicko-kontrolní laboratoře (ÚTKL) a na ně navazující síť dvaceti krajských kontrolních laboratoří (KKL). Při reorganizaci v r. 1954 přešel do SÚKL a v roce 1958 se stal vedoucím Odborné informační služby SPOFA. Byl též redaktorem několika odborných publikací a časopisů.

1920 – bylo upraveno **studium farmacie**. Pro lékárenské aspiranty byla předepsána maturita a aspirantská doba byla zkrácena na 2 roky. Posluchači farmacie studovali některé předměty (např. chemie, botanika) na nově zřízených přírodovědeckých fakultách a mohli také dalším studiem získat doktorát přírodních věd (RNDr.) místo dosavadního doktorátu filozofie.

1920 – narodil se Jan Urbanec (†2005). Po studiu farmacie pracoval na Ministerstvu zdravotnictví a od r. 1955 v SÚKL jako tajemník **lékopisné komise**. S jeho jménem jsou spojena druhé, třetí a čtvrté vydání Čs. lékopisu.

1930 – francouzský badatel A. M. Besredka navrhl lokální terapii tzv. antivirem. Byla to směs lyzátů z bakterií, která se stala účinnou látkou přípravků typu AVIRIL. Ty od r. 1932 vyráběla pražská Schöblingova lékárna a později je převzala Spofa.

1930 – švédský badatel Arne Tiselius (1902–1971) vynalezl elektroforézu.

1940 – zemřel docent PhMr. RNDr. Eduard Bureš (nar. 1892). Po studiu farmacie a přírodních věd se v roce 1927 habilitoval z organické chemie. Je autorem stovky vědeckých prací (alkaloidy, saponiny aj.).

1940 – začal rozvoj poznávání **antibiotik**. Angličtí badatelé Ernst Boris Chain (1906–1979)

a Howard Walter Florey (1898–1968) izolovali první malá množství čistého penicilinu a americký mikrobiolog Selman Abraham Waksman (1888–1973) objevil aktinomycin.

1940 – narodil se Jiří Vanžura (†1988). Po studiu farmacie zůstal pracovat na Farmaceutické fakultě UK v Bratislavě. Od r. 1971 se podílel na budování nově založené fakulty v Hradci Králové, kde v roce 1987 získal docenturu z organické chemie. Jeho patenty a publikace byly zaměřeny především na oligopeptidy a heterocykly.

1950 – Alexander Carpenter Finlay (nar. 1906) získal z kultury *Streptomyces rimosus* teramycin, později přejmenovaný na **oxytetracyklin**.

1950 – byl vytvořen národní podnik MEDIKA, do něhož nejprve byly zařazeny po válce konfiskované lékárny a dále znárodněné velkodistribuční podniky, které doposud řídila SPOFA. Zároveň byli „přesvědčováni“ soukromí majitelé lékáren, aby se vzdali licencí a předali své lékárny do n.p. Medika. Ten již do konce roku spravoval v českých zemích 1 042 lékáren. K 1. 4. 1952 byl rozdělen na krajské podniky.

1950 – byl založen **Výzkumný ústav pro farmaci a biochemii** (dále VÚFB). Jeho předchůdcem byl Výzkumný a kontrolní ústav Spojených farmaceutických závodů, vzniklý v r. 1946. V r. 1952 získal VÚFB novou budovu v Praze na Vinohradech a později další mimopražská pracoviště. Po zrušení Spofy v r. 1990 ztrácel VÚFB spojení s domácím farmaceutickým průmyslem a v r. 2000 prakticky zanikl.

1950 – **studium farmacie** v českých zemích bylo soustředěno do Brna na Masarykovu univerzitu, kde v r. 1952 vznikla samostatná fakulta. Jejím prvním děkanem se stal docent PhMr. RNDr. Vladimír Homola (1905–1991).

1950 – zanikl Ústřední svaz lékárníků a s ním také Časopis českého lékárnictva. Vydávání nového periodika, tj. *Československé farmacie*, se podařilo uskutečnit až po roce.

1950 – zemřel Vavro Šrobár (nar. 1856), první československý ministr zdravotnictví.

1960 – Krajské správy lékáren, vzniklé v r. 1956 z krajských podniků Medika, byly zrušeny a celá československá lékárenská služba (kromě pražské) přešla do ústavů národního zdraví.

1960 – bylo zrušeno studium farmacie v Brně; v Bratislavě vznikla na Univerzitě Komenského **celostátní Farmaceutická fakulta**.

1960 – byly zavedeny tzv. skeletové tablety.

1960 – americká *Food and Drug Administration* povolila jako hormonální antikoncepční prostředek kombinaci gestagenu a estrogenu, jejímž autorem byl americký profesor biologie Gregory Pincus (1903–1967).

1970 – 24. ledna byla slavnostně otevřena nová Farmaceutická fakulta UK v Hradci Králové. Prvním děkanem byl jmenován docent PhMr. RNDr. Jaroslav Květina (nar. 1930). První budovu získala fakulta v r. 1972.

1970 – vyšlo **třetí vydání Československého lékopisu**.

1970 – zemřel profesor PhMr. PhDr. Eduard Skarnitzl (nar. 1894). Po studiu farmacie zůstal pracovat na farmakologickém ústavu. Habilitoval se z farmakognozie a v r. 1929 se stal přednostou Ústavu pro zkoumání léčiv. Za okupace vypracoval novou koncepci kontroly léčiv, kterou po válce prosadil. V r. 1952 vznikl Státní ústav pro kontrolu léčiv, jehož byl ředitelem až do svého penzionování v r. 1959. Byl též předsedou Lékopisné komise.

1970 – zemřel docent PhMr. RNDr. Zdeněk Blažek (nar. 1909). Po studiu farmacie a přírodních věd se zabýval farmakognozií, v r. 1947 se habilitoval a v letech 1952–1957 byl ředitelem Výzkumného ústavu léčivých rostlin. Je autorem několika knih o léčivých rostlinách.

1970 – byl syntetizován **amoxicilin**; do terapie byl zaveden v roce 1973 (Amoclen, Amoxil).

1980 – začalo vycházet druhé vydání **Evropského lékopisu**. Mělo 19 doplňků a asi 1 200 článků. Po rozpadu ČSFR rozhodl český ministr zdravotnictví, že český lékopis bude překladem tohoto lékopisu do češtiny. Příprava textu českého lékopisu se však protáhla natolik, že za základ bylo vzato 3. vydání Evropského lékopisu a jeho první doplněk.

1980 – vyšel nový **vysokoškolský zákon** (39/1980 Sb.), který absolventům farmaceutického studia umožnil získat titul doktora farmacie (PharmDr.).

1980 – v Hradci Králové vzniklo **biofarmaceutické oddělení** jako součást Ústavu experimentální medicíny ČSAV. Bylo

vedené profesorem J. Květinou a stalo se základem pro Ústav experimentální biofarmacie ČSAV, který vznikl v roce 1985.

1980 – podařilo se metodou **rekombinace DNK** získat lidský inzulin, lidský růstový hormon a interferon.

1980 – byl objeven imunosupresivní účinek **cyklosporinu**, což umožnilo rozvoj transplantací.

1980 – začal rozvoj **transdermálních terapeutických systémů**.

1990 – vznikl dokument *Návrh nového systému péče o zdraví*, v němž se uvažovalo o zavedení nestátního zdravotnictví.

1990 – v únoru se v Hradci Králové konal ustavující sjezd **Svazu českých farmaceutů** jako dobrovolné organizace pracovníků ve farmacii. V říjnu téhož roku se konal řádný sjezd, který konstatoval, že navzdory četným jednáním nedošlo k výraznému pokroku v transformaci zdravotnictví. Po ustavení České lékárnické komory v září 1991 Svaz přestal vyvíjet další činnost.

1990 – vyšel nový zákon o vysokých školách (172/1990 Sb.). Na jeho základě začalo

jednání o obnově studia farmacie v Brně. Na Farmaceutické fakultě UK v Hradci Králové bylo obnoveno desetisemestrové jednooborové **studium**.

1990 – na doporučení komise zahraničních expertů z programu PHARE bylo zrušeno dosavadní generální ředitelství SPOFA a jednotlivé výrobní závody farmaceutického průmyslu se osamostatnily. **Zdravotnická výroba** byla převedena z rezortu Ministerstva zdravotnictví do působnosti Ministerstva průmyslu a obchodu.

1990 – po mnohaletém projednávání vydalo Ministerstvo zdravotnictví vyhlášku o **správné výrobní praxi**, řízení jakosti humánních léčiv, prostředků zdravotnické a obalové techniky.

1990 – zemřel profesor PhMr. RNDr. Miroslav Penka (nar. 1920), bývalý (1955–1960) děkan Farmaceutické fakulty MU v Brně. Po zániku této fakulty v r. 1960 působil jako profesor botaniky na jiných vysokých školách.

1990 – zemřel Ing. Zdeněk Buděšínský (nar. 1913), od r. 1951 pracovník Výzkumného ústavu pro farmacii a biochemii. Vypracoval

postupy na syntézu mnoha léčiv. Byl autorem mnoha článků, padesáti patentů a spoluautorem dvou monografií o léčivech.

1990 – zemřel docent PhMr. RNDr. Jiří Vlach (nar. 1924). Po dokončení studia pracoval jako asistent na katedře farmaceutické chemie, od r. 1956 vedl oddělení katedry fyzikálně-analytické. Po zrušení studia farmacie v Brně přešel do brněnského Ústavu pro další vzdělávání středních zdravotnických pracovníků, kde vedl katedru farmacie.

2000 – ve Velké Británii a v USA začal prodej léčiv prostřednictvím internetu.

2000 – byl novelizován **zákon o léčivech**. Z této novely vyplynula pro lékárny povinnost tzv. kusové kontroly.

2000 – vznikl informační server *Apatykář*.

RNDr. Pavel Drábek

Masarykova 895, 252 63 Roztoky u Prahy
